

УДК 378.147.34

ВИКОРИСТАННЯ КОМУНІКАТИВНОГО МЕТОДУ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ У МЕДИЧНОМУ ВНЗ

Марія Тишковець

*Тернопільський державний медичний університет імені І.Я. Горбачевського,
кафедра українознавства,
вул. Чехова, 3, кімн. 73, 46003 Тернопіль, Україна,
тел.: 035 243 12 78
ел. пошта: Tishkovets-mari@mail.ru*

Розглянуто застосування комунікативного методу у вивченні української мови як іноземної. Звернено увагу на формування професійно орієнтованої комунікативної компетенції іноземних студентів медичного ВНЗ.

Ключові слова: комунікативний метод, українська мова як іноземна, комунікативна компетенція, діалог.

Серед найновіших методів навчання іноземних мов останніми десятиріччями ХХ ст. все більшого поширення набувають методи, які загострюють увагу на комунікативній спрямованості навчального процесу.

Дослідженням комунікативного методу тією чи іншою мірою займалося багато наукових колективів і методистів у різних країнах. Значний внесок у розроблення цього методу зробив відомий російський методист Є. І. Пассов [7: 7].

Українські науковці звертали увагу на використання комунікативного методу для вивчення української мови як чужої, характеризуючи основні методи її засвоєння [2, 8]. При цьому не акцентувалося на професійному спрямуванні такого навчання. Тому актуальним на сьогодні є дослідження і вибір оптимальних методів вивчення української мови як іноземної, зважаючи на майбутній фах чужоземних студентів.

Мета нашої статті – визначити основні ознаки та принципи комунікативного методу. Звернути увагу на формування професійно орієнтованої комунікативної компетенції іноземних студентів медичного ВНЗ.

Суть комунікативного методу полягає в тому, що навчання мови – це модель природного процесу спілкування цією мовою. У такому випадку комунікативність розглядається не як методичний принцип, а як принцип методологічний, який визначає, з одного боку, методичні принципи навчання, а з іншого – вибір загальнонаукових методів пізнання, які використовуються для побудови процесу навчання. Таким чином, у рамках комунікативного методу навчання комунікативність перестає бути просто декларацією, а стає пояснювальним принципом побудови процесу навчання [8: 17].

На відміну від традиційної (граматико-перекладної) методики, основною метою навчання іноземній мові за комунікативним методом є навчання не системі мови, а її застосуванню в реальному (переважно усному) спілкуванні; а основним засобом навчання виступають не письмові тексти і граматичні вправи, а ситуації, що моделюють реальне спілкування.

Основними ознаками комунікативного методу є:

1) головне завдання – навчити іноземних студентів розмовляти українською мовою якщо не на рівні носія мови, то хоча б на рівні, необхідному для подальшої роботи у медичному закладі України під час проходження навчальної клінічної практики, щоб забезпечити усне спілкування з хворим;

2) основним засобом навчання виступають ділові ігри, що моделюють реальні ситуації спілкування, найтипівіші для чужоземних студентів. Оволодіння засобами спілкування (фонетичними, лексичними, граматичними), а також видами мовленнєвої діяльності (говорінням, аудіюванням, читанням та письмом) відбувається під час практичного застосування цих засобів;

3) обмежене використання рідної мови або мови-посередника під час навчання іноземній;

4) вивчення системи мови (граматики) є переважно інтуїтивним, тобто, на відміну від традиційної методики, де граматики і лексика є основним предметом навчання, при навчанні за комунікативним методом граматики необхідна лише для правильної побудови речень, проте від студентів вимагається не механічне заучування граматичних правил, а інтуїтивне відчуття правильно побудованих фрагментів мовлення;

5) лексика вивчається не ізольовано (без контексту) як у традиційній методиці, а виключно в контексті під час її застосування [1]

Комунікативний метод заснований на таких базових загальнодидактичних і методичних принципах:

1. Принцип мовленнєвої спрямованості навчального процесу, що виявляється у практичному користуванні мовою у ситуаціях, максимально наближених до ситуацій реального спілкування.

2. Принцип індивідуалізації, тобто створення мотивації й активності студентів з урахуванням їх життєвого досвіду, контексту діяльності, сфери інтересів, емоційної сфери та статусу конкретної особистості в колективі.

3. Принцип функціональності забезпечує відбір іншомовного матеріалу, адекватного процесу комунікації.

4. Принцип контекстуальної обумовленості (ситуативності) передбачає визнання ситуації як базової одиниці організації процесу навчання іншомовного спілкування. Саме ситуація, контекст дозволяють впізнати, семантизувати і запам'ятати значення кожної лексеми.

5. Новизна. Цей принцип забезпечує постійну зміну предмета розмови, обставин, завдань та ін. і таким чином підтримує інтерес до оволодіння іноземною мовою.

6. Принцип інтерактивності означає, що навчання відбувається переважно у групах, оскільки в умовах групової взаємодії між студентами утворюється спільний фонд інформації про досліджуваний предмет, яким вони користуються разом.

Навчальний курс української мови для іноземних студентів у медичному університеті має чітко визначену мету – забезпечити оволодіння українською мовою як основним інструментом здобуття вищої освіти і професії медичного працівника. Професійне ж спілкування – це особливий, дуже важливий для лікарської діяльності засіб вирішення завдань.

У процесі навчання за комунікативним методом іноземні студенти-медики набувають комунікативної компетенції – здатності правильно і доречно користуватися мовою залежно від конкретної ситуації спілкування. Майбутні лікарі

навчаються комунікації у процесі самої комунікації. Перший крок до освоєння мови за допомогою комунікативного методу – запам'ятовування слів, виразів, а вже потім накладання наявних знань на їх граматичну основу. Тому уже на перших заняттях необхідно добирати такі прийоми розвитку мовлення, які б дозволяли правильно і доречно спілкуватися іноземцям у соціально-побутових ситуаціях: дорогою з дому до місця навчання, в магазині, в аптеці, у навчальній аудиторії тощо. Згодом до таких ситуативних комунікацій додаємо матеріал, наповнений медичною термінологією.

Доречними, на наш погляд, на цьому етапі вивчення української мови як іноземної будуть вправи із пропущеними відповідями або запитаннями. Пропонуємо використовувати деякі з них, як-от:

Завдання 1. Розкажіть про себе. Відповідайте на запитання:

- Скажіть, будь ласка, хто Ви?
- Як Вас звати?
- Звідки Ви приїхали?
- Це Ваша батьківщина?
- Яка Ваша рідна мова?
- Ви знаєте англійську мову?
- Які ще мови Ви знаєте?
- Ви говорите швидше і краще українською чи англійською мовою?
- Скільки Вам років?
- Коли Ви народилися?
- Де Ви живете?
- Ви працюєте чи навчаєтеся?
- Де Ви вчилися раніше?
- Вам цікаво вивчати українську мову?
- Ким Ви хочете стати?
- Чому?

Завдання 2. Розкажіть про свою сім'ю. Відповідайте на запитання:

- Скажіть, будь ласка, у Вас є сім'я?
- Вона велика?
- У Вас є батько (мати, брати, сестри)?
- Як їх звать?
- Скільки років Вашому батькові, матері, братам, сестрам?
- Ваші батьки працюють?
- Де живуть Ваші батьки?
- Що вони люблять робити у вільний час?
- У Вас є дідусь, бабуся, дядько, тітка?
- Ваша сім'я часто збирається разом?

Завдання 3. Прислухайте і відтворіть діалоги.

1.

- Добрий вечір, Богдане! Заходь!
- Добрий вечір! Як справи?
- Дякую, добре. А як ти?
- Непогано.

- Сідай, будь ласка.
 - Дуже дякую.
- 2.
- Добрий ранок, Таню!
 - Привіт.
 - Можна зайти?
 - Так, можна.
 - Як твої справи сьогодні?
 - Погано. Знову болить голова.

Завдання 4. Складіть діалоги, використовуючи фрази з таблиці.

Радий / рада Вас бачити.
Я теж.
Як ти?
Як справи?
Чудово.
Добре.
Нормально.
Непогано.
Погано.
А у Вас?
Як життя?
Все добре.
Як завжди.
Прекрасно.
Жахливо.
Так собі.

Завдання 5. Відтворіть репліки діалогу.

- Це твоє фото?
- Так, моє.
- Тут твої батьки?
- Так, ось мій батько, а це моя мати і брат.
- Як звуть твого батька?
-
-
- Він інженер.
- А хто твоя мати?
-
- Як її звуть?
-
- Де живуть твої батьки?
-
- Це твій брат?
-
-

- Його звать
 – Він студент?
 –
 – Він навчається в університеті?
 –.....

Завдання 6. Відтворіть діалог у ролях.

На вулиці

1.
 – Вибачте, скажіть, будь ласка, де найближча зупинка тролейбуса? Я у цьому районі міста вперше.
 – З радістю Вам допоможу. Це неподалік, за рогом – праворуч. Там побачите.
 – Щиро Вам вдячний.
 – Прошу.
2.
 – Скажіть, будь ласка, як мені дістатися до автовокзалу?
 – Краще за все поїхати тролейбусом № 2, 5, а можна й автобусом № 20.
 – А довго їхати?
 – Ні, щонайменше чверть години.
 – Дякую Вам.
 – Прошу.

Завдання 7. Складіть діалог, використовуючи відповіді.

- ...? – Так, я студент.
 – ...? – Мене звать Ахмед.
 – ...? – Я навчаюся в медичному університеті.
 – ...? – Я живу в гуртожитку.

Завдання 8. Уявіть, що ви – лікар. Порадьте, що треба робити хворому, якщо у нього:

Болить горло	Відпочивати
Болить голова	Пити (що?)
Висока температура	Звернутись до лікаря (якого?)
У нього кашель	Поміряти тиск
У нього нежить	Лягти в ліжко
	Купити ліки
	Тепло одягнутися

Найбільш ефективним засобом оволодіння навичками усного мовлення майбутніх лікарів є імітаційне моделювання [3: 133]. Подібний підхід у вивченні іноземної (української) мови забезпечує імітацію елементів професійної діяльності, її типових та істотних рис. Його застосування на заняттях дає можливість сформувати навички та вміння спілкування, розвиває звичку до самоконтролю, сприяє реальній підготовці студентів до майбутньої професійної діяльності, допомагає зробити заняття з української мови як іноземної більш цікавими, змістовними, дає можливість студентам більше і частіше висловлювати власні думки, враження, погляди, тобто мислити іноземною мовою уже в професійній ситуації.

Тому варто обирати такі прийоми опанування мовою, які б активізували розумово-мовленнєву діяльність та ініціативу, спонукали б іноземців до спілкування. Одним із ефективних прийомів засвоєння і практичного користування мовою в різних видах мовленнєвої діяльності є комунікативні вправи. Це повинно дати можливість сформувати у студентів уміння та навички, які дадуть їм змогу взяти участь у професійному мовленнєвому спілкуванні: звернутися до молодшого медичного персоналу, медсестри, хворого, уміти запитати про скарги недужого, дати відповідні поради і рекомендації.

Використання таких прийомів уважатимемо однією з важливих умов успішного засвоєння професійної лексики та формування комунікативної компетенції іноземних студентів.

Особливо важливим у мовленнєвій практиці лікаря є діалог із пацієнтом. Тому іноземних студентів потрібно, найперше, спрямовувати у вивчення української медичної лексики, привчати самостійно з'ясовувати зміст медичних термінів, вміти їх доречно використовувати у мовленні.

Ефективними у засвоєнні медичної термінології студентами-іноземцями стануть діалоги, запропоновані вченими Г. О. Золотухінін, Н.П. Литвиненко, Н. В. Місник [4]. Подаємо ряд вправ для засвоєння українських медичних термінів із деякими змінами для іноземних студентів.

Завдання 1. Прослухайте, прочитайте, а потім вивчіть діалог лікаря з хворим.

1. – Увійдіть, будь ласка. Прошу сідайте. Що Вас турбує?

– Я погано почуваюся. У мене болить серце.

– Який біль Вас непокоїть? Постійний чи періодичний?

– Серце болить періодично. Особливо біль з'являється, коли несучо щось важке, піду швидше, піднімаюся сходами чи хвилююся.

– Де Ви відчуваєте біль?

– Відчуваю біль у цьому місці.

– Куди віддає біль?

– Біль віддає у ліву руку.

– Протягом якого часу триває напад болю?

– Напад триває п'ять хвилин.

– Через який час повторюються напади болю?

– Через двадцять хвилин.

– Які ліки знімають напади болю?

– На деякий час знімає біль валідол.

2. – *Які у Вас скарги?*

– У мене сильний біль у шлунку. Місця собі не знаходжу. Нічого не можу їсти.

– Де саме відчуваєте біль? Покажіть.

– Ось у цьому місці, під грудьми.

- Якого характеру біль: тупий чи гострий, ріжучий?
- У шлунку тільки ніє.
- Скільки часу відчуваєте цей біль: декілька хвилин чи декілька годин?
- Трішки поболить, потім заспокоїться.
- Біль повторюється протягом доби?
- Повторюється декілька разів.
- Коли виникають больові відчуття: до чи після їди?
- Здебільшого після того, як поїм.
- Який у Вас режим харчування: їсте мало і часто чи небагато і рідко?
- Рідко, але чимало.
- Часто переїдаєте?
- Часто.
- Спрага вас мучить?
- Ні, не турбує.
- А який у вас апетит?
- Коли почався біль у шлунку, апетит став поганим. Інколи немає апетиту зовсім.
- Печія турбує?
- Замучила. Буває дуже часто.

Завдання 2. Прочитайте наведений нижче діалог лікаря з хворим в особах. Сформулюйте репліки-запитання лікаря.

- ...?
 - У мене сильний біль у шлунку.
 - ...?
 - Ниючий, стисний.
 - ...?
 - Після їди.
 - ...?
 - Якщо з'їм що-небудь гостре або смажене.
 - ...?
 - Години через дві.
 - ...?
 - Їм усе, але дуже люблю гостру їжу.
 - ...?
 - Так, буває печія дуже часто.
 - ...?
 - Ні, ліки від печії не вживав. Тільки питну соду.
 - ...?
 - Допомагала. Печія минала. Коли повторювалась, я знову вживав питну соду.
- Але печія через декілька годин знову виникала.

Завдання 4. Дайте орієнтовні відповіді пацієнта на запитання лікаря.

- На що Ви скаржитесь? Що Вас турбує (непокоїть)?
- Який біль Вас непокоїть? Постійний чи періодичний? Якого характеру біль Вас непокоїть?
- Коли виникає напад болю?
- Де Ви відчуваєте біль?

- Куди віддає біль?
- За яких умов виникає напад болю?
- Протягом якого часу (скільки часу, як довго) триває напад болю? Через який час припиняється напад болю?
- Які ще відчуття виникають під час нападу болю?
- Через який час повторюються напади болю?
- Які ліки знімають напади болю?

Таким чином, комунікативний метод навчання української мови як іноземної має важливе значення в оволодінні студентами комунікативними компетенціями, що дадуть змогу реалізувати знання, уміння, навички майбутніх лікарів для розв'язання конкретних комунікативних завдань у реальних професійних ситуаціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гаврилюк А.П. Застосування комунікативного методу викладання іноземних мов у ВНЗ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: confesp.fl.kpi.ua/node/1061.
2. Гелецька А. І. Методика викладання української мови як іноземної у вищих навчальних закладах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/29_DWS_2011/Philologia/1_95313.doc.htm
3. Ісаєва О.С. Сучасні методи формування комунікативної компетенції [Текст] / О.С. Ісаєва // Інноваційні технології у викладанні дисциплін мовознавчого блоку в ДВНЗ медичної та фармацевтичної освіти: Матеріали семінару-наради завідувачів кафедр української, латинської та іноземних мов у ДВНЗ медичної та фармацевтичної освіти України (20-21 вересня 2012 р., м. Іван-Франківськ – м. Харків). – Івано-Франківськ: Вид-во ІФНМУ, 2012. – С. 132 – 134.
4. Золотухін Г.О. Фахова мова медика: Ділова українська мова для студентів-медиків [Текст] / Г.О. Золотухін, Н.П. Литвиненко, Н.В. Місник. – К.: Здоров'я, 2002. – 390с.
5. Майбутнє твориться сьогодні (2007 – 2012) [Текст] / [М.А. Андрейчин, С.М.Андрейчин, Л.С. Бабінець та ін.]. – Тернопіль: ТДМУ „Укрмедкнига”, 2012. – 428 с.
6. Нові технології навчання: Наук.-метод. зб. [Текст] / Кол. авт. – К.: Наук.- метод. центр вищої освіти, 2004. – Спецвипуск. – 187 с.
7. Пассов Е. И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению [Текст] / Е. И. Пассов. – М., 1985.
8. Сокіл Б. Методи вивчення української мови як іноземної та їх характеристика [Текст] / Богдан Сокіл // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць. – Львів, 2007. – Вип. 2. – С. 14–18.

*Стаття надійшла до редакції 05.10. 2012
доопрацьована 15. 10. 2012
прийнята до друку 11. 01. 2013*

USING THE COMMUNICATIVE APPROACH TO STUDYING UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE IN MEDICAL HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Maria Tyshkovets

*Ivan Horbachevsky Ternopil State Medical University,
Department of Ukrainian Studies,
3 Chehova Str., room 73, 46003 Ternopil, Ukraine,
phone: 035 243 12 78
e-mail: Tishkovets-mari@mail.ru*

The article deals with the communicative approach to teaching and studying Ukrainian as a foreign language. It focuses on the development of professional communicative competence in foreign students studying at medical higher educational institutions.

Key words: communicative approach, Ukrainian as a foreign language, communicative competence, dialogue.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КОММУНИКАТИВНОГО МЕТОДА ИЗУЧЕНИЯ УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО В МЕДИЦИНСКОМ ВУЗЕ

Мария Тишковец

*Тернопольский государственный медицинский университет им. И. Я. Горбачевского,
кафедра украинознания,
ул. Чехова, 3, комн. 73, 46003 Тернополь, Украина,
тел.: 035 243 12 78
эл. почта: Tishkovets-mari@mail.ru*

В статье рассмотрено применение коммуникативного метода в изучении украинского языка как иностранного. Обращено внимание на формирование профессионально ориентированной коммуникативной компетенции иностранных студентов медицинского вуза.

Ключевые слова: коммуникативный метод, украинский язык как иностранный, коммуникативная компетенция, диалог.